

оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті до Всесвітнього Дня водних ресурсів, м. Миколаїв, 22 квітня 2020 року. - Миколаїв : МНАУ, 2020. – С. 26-29.
URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7057>.

*Науковий керівник: Курепін В.М., кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри методики професійного навчання
Миколаївський національний аграрний університет.*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Курепін В.М.,
канд.екон.наук, старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет

Історичні аспекти розвитку системи захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій є дуже актуальними та важливими питаннями. По-перше, почався відлік часу у ХХІ столітті. Рубіжний час сприяє осмисленню минулих подій та прогнозам на майбутнє. По-друге, нещодавно було відзначено 15-річний ювілей діяльності Державної служби України з протидії надзвичайним ситуаціям. Це достатній термін, щоб зробити аналіз пройденого шляху, відзначити все те, що було зроблено, виявити недоліки та визначитися на цій основі з подальші перспективи розвитку.

За останні роки в Україні відбуваються позитивні зміни у зміцненні економіки держави та благополуччя соціальної сфері громадян. Велика увага приділяється питанням безпеки держави, військової реформи, забезпечення правопорядку. Ми можемо відзначити, що йде динамічний розвиток країни. Відбуваються певні структурні зміни у системі управління, як держави, так і у службі захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій [1].

У умовах ДСНС України система захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій зберігає динаміку розвитку, постійно вдосконалюється, як на організаційному рівні, так і технічному, кадровому, це дозволяє якісно змінювати стилі своєї діяльності [1]. Ми не маємо права зупинитися та відстати від загальної динаміки світового розвитку, так як у світі постійно виникають нові надзвичайні ситуації природного, техногенного, соціального характеру, які спричиняють нові загрози людству.

Історичні аспекти розвитку системи захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій мають історичну динаміку. Стародавні мудреці та філософи казали - «щоб добре бачити майбутнє, треба уважніше вдивлятися в минуле». У минулому знаходяться основи розвитку, з минулого виростають багато справжніх помилок і помилок.

Проблеми захисту людей від природних катастроф, ворожих набігів сягають далекого минулого, мають глибоке історичне коріння [2]. З давніх-давен люди прагнули розселятися в більш безпечних місцях, менш схильних до природних явищ. З метою захисту від збройного нападу почали будувати

фортеці. У міру наявних можливостей люди намагалися боротися із пожежами, епідеміями, повеннями.

Один з парадоксів історичного розвитку людства полягає в тому, що людина, розвиваючи бурхливу господарську та інженерну діяльність, сама стала створювати джерела загроз як для себе, так і для навколишньої його природи. Основним джерелом небезпеки поступово ставала створена людиною техносфера.

Антропогенні впливи, аварії і катастрофи стали призводити не тільки до людських жертв, але і до знищення навколишнього середовища, його глобальної деградації. Таким чином, між людиною та природою стало швидко виникати та розширюватися серйозна суперечність, вирішення якої може бути досягнуто тільки на основі скоординованих дій усіх сил суспільства за розумної державної політики.

З розвитком науково-технічного прогресу, створення нових засобів збройної боротьби багаторазово збільшилися військові небезпеки для мирного населення. Особливо характерним у цьому плані було ХХ століття. Це був вік прогресу, вік фізики, науково-технічної революції, кібернетики, космосу. Але не можна забувати, що ХХ століття було століттям, коли мирне населення було під загрозою масового збройного впливу. Все це зумовило необхідність створення адекватних засобів та способів захисту, створення та розвитку відповідних сил та організаційних структур, аж до утворення спеціальних державних систем.

Кардинальний крок у розвитку системи захисту населення та територій багатьох країн світу від військових небезпек [3] змушені були зробити керівники багатьох держав світу, причина – напруження між державами, світовими лідерами на той час. Військові перегони які відбувалися між державами лідерами у 70-80 роки ХХ століття змусили людство створити якісно нову систему - цивільну оборону, яка стала одним із стратегічних факторів забезпечення життєдіяльності, як громадян, так і держав. В основу нової системи були покладені досвід, традиції, словом, усе найкраще, що було створено за роки існування людства.

Разом про те, орієнтація цивільної оборони переважно лише вирішення завдань воєнного часу об'єктивно сприяла односторонності її розвитку. Аварія на Чорнобильській АЕС підтвердила це, показавши, що цивільна оборона не готова до якісного вирішення завдань із захисту населення та територій країни від надзвичайних ситуацій глобального техногенного характеру.

Серед них однією з основних була ставка не на силу закону, а на силу директив та наказів, що надмірно регламентували діяльність усіх органів влади. Все це не лише сковувало ініціативу місцевих органів, а й не дозволяло враховувати місцеві умови. Відсутність правової та економічної бази позбавляло надійної опори для реалізації заходів цивільної оборони. Велика кількість запланованих та проведених заходів по лінії безпеки прикрашали звіти та доповіді, але, на жаль, багато заходів проводилися формально, «для галочки».

В останні роки у більшості населення країни виник небезпідставний скептицизм щодо її можливостей забезпечити надійний захист [4] в умовах ракетно-ядерної війни. Розглядати в умовах системи цивільного захисту здатність самостійно забезпечувати збереження життя людей у сучасній обстановці є наївним. Лише у комплексі заходів політичного, економічного, військового та соціального характеру можна реально підвищити ефективність захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій у мирний час.

Необхідність нових підходів до організації та змісту заходів щодо захисту населення та територій, особливо у сфері природно-техногенної безпеки, стало об'єктивними умовами [5].

У теперішній час стали досить швидко накопичуватися проблеми запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Це зумовлено значним зростанням в останні десятиліття кількості і масштабів надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Основними причинами зростання кількості та масштабів виникаючих надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру були: бурхливий інноваційний розвиток техносфери, що спричинив зростання ризику аварій великих технічних систем; прогресуюча урбанізація територій [6], збільшення щільності населення Землі і як наслідок – зростаючі наслідки антропогенного впливу на навколишнє природне середовище та глобальна зміна клімату на Планеті.

Саме Чорнобильська катастрофа (1986 р.) підтвердила назрілу необхідність вирішення проблем захисту населення та територій за надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру на державному рівні [7]. Виникла доцільність створення спеціального відомства, яке мала би свої сили, кошти, органи управління.

У зв'язку з цим у на початку ХХІ століття з метою радикального поліпшення роботи із захисту населення і територій при надзвичайних ситуаціях, надання цій роботі загальнонаціональної значущості, зведення її на рівень державної політики в Україні було створено Міністерство надзвичайних ситуацій та система попередження та дій у НС, яка призначена для реалізації державної політики у сфері захисту населення та територій природного та техногенного характеру.

Створення МЧС України дозволило об'єднати в єдину систему органи управління, сили та кошти всіх державних та місцевих владних структур, підприємств, установ та організацій [8], які раніше займалися справою протидії надзвичайним ситуаціям розрізнено, без належної організованості та взаємодії. Створення цілісної системи дозволило розгорнути розробку єдиної нормативно-правової бази щодо запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій. Вперше у вітчизняній історії ця діяльність була регламентована законодавчими актами держави.

Внаслідок цілеспрямованого реформування були значно зміцнені сили системи, створено ефективні професійні мобільні підрозділи. Відомчі та територіальні формування аварійно-рятувального призначення увійшли до угруповання сил МЧС України [9]. Значно виріс професіоналізм рятувальників,

радикально покращено технічне оснащення сил. На основі військ цивільної оборони сформовані угруповання сил, заздалегідь націлені на можливі аварійно-рятувальні роботи у мирний час.

Принципово змінилося та вдосконалилося фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи. Впроваджено механізм допомоги за рахунок надзвичайного резервного фонду Уряду країни. На всіх рівнях створено резерви матеріальних ресурсів у разі надзвичайних ситуацій. Вирішується питання про розподіл фінансової та матеріальної відповідальності за надзвичайних ситуацій між рівнями державної влади, органами місцевого самоврядування.

Розгорнуто широке міжнародне співробітництво у галузі запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій на двосторонній та багатосторонній основі. ДСНС України високими темпами інтегрується у світове аварійно-рятувальне співтовариство, активність та успіхи на міжнародній арені здобули їй значний авторитет.

Отже, розвиток світової цивілізації супроводжується тенденцією збільшення небезпек та загроз для людини та суспільства загалом. Це стосується як природної так і техногенної сфери, присутні і військові загрози. Історія переконливо довела, що в міру розвитку цивілізації, технічного прогресу неухильно зростає роль та вплив держави у забезпеченні захисту населення та територій від стихійних лих, аварій та природних та техногенних катастроф. Забезпечення безпеки громадян України стає одним із найважливіших та актуальних завдань держави.

Бібліографічний список

1. Курепін В. М. Реформування системи Державної служби з надзвичайних ситуацій: шляхи і способи розв'язання проблеми // Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 26-29.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9818>.

2. Олюшинець А. П. Найсерйозніші загрози для людства, які можуть привести до його загибелі // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 32-37.
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8139>.

3. Іваненко В. С. Органи управління в конфліктних і надзвичайних ситуаціях // Глобальні цілі сталого розвитку – безпека світу, соціально-економічні та екологічні прояви, можливості активізації партнерства : тези доповідей - здобувачів вищої освіти денної й заочної форм навчання за результатами щорічного тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 12 листопада 2020 р. Миколаїв :

Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 29-31. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8203>.

4. Сидоренко В. В. Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру / Глобальні цілі сталого розвитку – безпека світу, соціально-економічні та екологічні прояви, можливості активізації партнерства : тези доповідей здобувачів вищої освіти денної й заочної форм навчання за результатами щорічного тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 12 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020р. С. 49-51. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8205>.

5. Курепін В. М., Курепін Д. В. Державне управління у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в умовах реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. Modern Economics. 2020. № 19(2020). С. 94-100. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/7419>.

6. Матвеева Л. Д. Джерела техногенних небезпек як елемент техносфери // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020 р. - м. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 15-17. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8137>.

7. Шкуткова В. О. Фактори техногенного впливу АЕС на довкілля // Актуальні проблеми життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 18-20 листопада 2020. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 94-96. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8151>.

8. Іваненко В. С. Комплексна безпека підприємств агропромислового комплексу, як складова система управління // Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні : матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, м. Львів, 19 лютого 2021р. Львів : Львівський торговельно-економічний університет, 2021. С. 295 – 297. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8880>.

9. Курепін В. М., Іваненко В. С. Механізм управління екологічною безпекою об'єктами господарювання на засадах маркетингу // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали ІV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 20-21 листопада 2019р. – Миколаїв : МНАУ, 2019. – С. 169 – 172. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6411>.